«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 22 dekabr (Bazar günü) tarixli 70-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Yekşənbə, 18 rəbiüləvvəl sənə 1337.
22 kanuni-əvvəl sənə 1918.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir.
Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Ağakişi, İbrahim və Zeynəlabidin Atakişiyev, birincinin oğlu, ikincilərin qardaşı Kazım Atakişiyevin vəfatını kamali-təhəssür və hüznlə [böyük bir kədər və hüznlə] öz qövm və əqrəbalarına, dost-aşnalarına xəbər verirlər. Cənazə, bu gün yekşənbə [bazar] günü, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 22-də səhər saat 10-da öz evlərindən (Kamenisti küçədə nömrə 106) qaldırılıb Qasım bəy məscidinə gətiriləcəkdir.

2612

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Hacı Cəbrayıl və Həsənağa Rəsulov öz sevgili dayıoğluları Kazım Atakişiyevin vəfatını kamaliyə'slə [böyük bir kədərlə] öz qövm və əqrəbalarına və dostaşnalarına xəbər verirlər. Cənazə bu gün yekşənbə günü kanuni-əvvəlin 22-də səhər saat 10-da öz evlərindən (Kamenisti nömrə 106) qaldırılıb Qasım bəy məscidinə gətiriləcəkdir.

2613

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Yeni Kabinə təşkili

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 18-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanı sədri doktor Həsən bəy Ağayev həzrətləri, Rəisi-vükəla [Baş nazir] Xan Xoyski həzrətlərinə böylə bir məktub göndərmişdir:

"Alişan [şanı uca] Fətəli xan Xoyski!

Yeni hökumət təşkili münasibətilə zati-alilərinizə yazmış olduğum 13 kanuni-əvvəl tarixli məktubuma cavabi-rədd aldım. Buna baxmayaraq, ikinci dəfə camaat namindən sizə müraciətlə təvəqqe edirəm vətənimizin böylə ağır günlərində hökumət təşkili kimi məsuliyyətli bir işdən boyun qaçırmayıb, müştərək Kabinə təşkilini öhdənizə alasınız.

Ümidvaram, təvəqqemə əməl edərsiniz. Bilxassə [xüsusilə] ki, Parlamanın ümum fraksiyaları bir səslə sizin namizədliyinizdə ittifaqirəy [yekdillik] hasil edərək bu mənsəbdə sizi görmək istəyirlər.

Fürsətdən bilistifadə [istifadə edərək], səmimi ehtiram və ixlasımı [məhəbbətimi] qəbul buyurmanızı rica edirəm.

Məclisi-Məbusan Sədri əvəzinə:

Doktor Həsən bəy Ağayev"

Mövsuq mənabedən [etibarlı mənbələrdən] aldığımız məlumata görə, Fətəli xan həzrətləri Kabinə təşkil etməyə razı olmuşlardır.

Dördüncü (fövqəladə) iclas Qarabağ əhvalı haqqında

Cümə günü, kanuni-əvvəlin 20-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının fövqəladə iclası dəvət edilmişdi. Doktor Ağayev həzrətləri saat bir tamamda iclası şu müxtəsər nitq ilə açdılar:

Möhtərəm Parlaman əzası [üzvləri]!

Bu gün Parlamanın fövqəladə iclası dəvət edilməsinə iki fövqəladə hadisə səbəb olmuşdur. Bu iki əsəfnak [təəssüf doğuran] məsələ yekdigəri [bir-biri] ilə o qədər mərbut [bağlı] və sıxı əlaqədardır ki, bunları bir-birindən ayırmaq əsla qabil deyildir. Bunlardan birisi, neçə gün əvvəl vaqe olmuşdur. O birisi isə bir neçə müddət bundan qabaq başlanıb bu vaxtadək də davam etməkdədir. Hamınıza məlumdur ki, iki həmsayəmiz [qonşumuz] olan erməni və gürcü millətləri arasında əlaqə pozulub, hətta müsadiməyə müncər olmuşdur [toqquşmaya gəlib çıxmışdır]. Rəsmi surətdə elani-hərb edilməmişsə də, müharibə qeyri-rəsmi bir surətdə başlanmışdır. Yenə də qan, çaylar kimi axır. Yenə köylər yanır, şəhərlər dağılır; yenə toplar patlayır, yüzlərcə adam top və mitralyoz qurbanı olurlar. Guya beş sənəlik müharibə vəhşiləri doyurmamış, guya beş illik vuruşma bayquşları qane etməmişdir. Biz müsəlman nümayəndə və firqələri hələ Tiflisdə ikən Seymdə demişik ki, qonşularımızla sülh və müsalimətlə [barışıqla] yaşamaq istəyiriz. Bunu yalnız quru sözlə deməyib, feilən [əməli] hərəkətimizlə də isbat etmişiz. Gürcü qonşularımız da həmin bu fikirdəydilər və böylə də siyasət yürütməyə çalışırdılar. Lakin, üçüncü qonşumuz olan ermənilərdən bəzi məsuliyyətsiz dəstələr vəhşiliklərini yürüdərək bizim və gürcü qonşularımızın hüququmuza təcavüz edirlər. Məsələn, Gəncənin üç qəzasında – Şuşa, Cəbrayıl və Zəngəzur mahallarında və Tiflisin Sanain tərəfində toplar patlayır, mitralyozlar qurşunu yağır.

Həmin bu iki məsələdir ki, bizi bu gün yığışmağa vadar etmişdir.

Bu münasibətlə əvvəl Qarabağ məbusları və daha sonra Sosialistlər fraksiyası, Hökumətə müraciətlə böylə istizah [sorğu] vermişlərdir:

Azərbaycan Məclisi-Məbusan Rəisi hüzuri-alilərinə Parlamanda Sosialistlər fraksiyonu tərəfindən Hökumət namına [adına] istizah:

Bu axır vaxtlarda varid olan [gələn] xəbərlərə görə Andranik, təhti-komandasındakı [əmri altındakı] qoşunla Azərbaycan Cümhuriyyətinin hüdudunu keçib Zəngəzur, Şuşa və Cəbrayıl qəzalarında bir çox kəndləri xarab edib, köməksiz xalqı bəzən qırıb, bəzən də səhralara salır.

Bu əhvalat Hökumətə məlumdurmu? Əgər məlum isə nə binagüzarlıq olunubdur [nə kimi addımlar atılmışdır]?

Bədəhu [sonra], məsələnin təcili surətdə müzakirə edilməsi lüzumundan danışılaraq hamı məsələnin təcili surətdə müzakirəsini tələb edir. Hökumət tərəfindən Rəisi-vükəla Fətəli xan Xoyski həzrətləri izahat verərək deyirlər ki, Zəngəzur əhvalatı təzə bir şey deyildir. Bu, çoxdan başlanmış bir işdir. Burada əyləşən məbuslara məlumdur ki, bir para ermənilər tərəfindən Qarabağ haqqında bir məsələ qaldırılmışdı. Hələ iyul ayında Andranik, başına bir dəstə çeteci [quldur] yığaraq İrəvan quberniyasından Gəncə quberniyası hüdudunu keçdi (burasını ərz etməliyəm ki, Andranik Türkiyə təbəəsidir). O vaxt, Azərbaycan Hökuməti hələ Gəncədə ikən erməni hökumətinə müraciətlə istizah etmişdi ki, Andranik sizin tərəfinizdənmi iş görür, yoxsa bu hərəkətlər onun şəxsi təşəbbüsüdür və onun qoşunu erməni hökumətinə tabedirmi, yoxsa bu hərəkətləri adi bir üsyan və xüsusi bir təşəbbüsdür? Erməni hökuməti bizə cavab verdi ki, Andranikin Ermənistan Cümhuriyyəti ilə heç bir əlaqəsi yoxdur, özü də adi bir asidir [üsyançıdır]. Erməni hökuməti özü də onun dəf'ini və üsyanın yatırılmasını istəyir, fəqət gücü yoxdur, bir iş görə bilməyir.

Sizə məlumdur ki, Andranik iyul ayında Zəngəzur mahalında böyük fənalıqlar icra edərək, bir çox köyləri dağıtdı və nəhayət Şuşa qəzasına keçərək Əsgəran yolunu bağladı. O zaman Andranik çeteciləri böyük fəlakətlər çıxarırlardı, fəqət Azərbaycan Hökumətinin bütün zehni və əsgəri qüvvəsi tamamilə Bakı məsələsinə münhəsir [həsr olunmuş] idi. Ona görə də qəti bir iş görə bilməyib, ancaq Gəncədən iki dəfə qarışıq erməni-müsəlman deleqası [nümayəndə heyəti] göndərdi. Lakin, bundan da bir şey çıxmadı, Andranik öz əməlində davam edirdi. Sentyabr ayında Bakı alındıqdan sonra Hökumət buraya köçdü və dərhal bu məsələyə diqqət verərək özünə borc bildi ki, Andranik məsələsinə bir xitam çəksin. Ona görə də çetecilər müqabilinə [qarşısına] bir dəstə əsgəri qüvvə göndərdi. Qoşunumuz müharibə nəticəsində Andraniki Əsgərandan çıxarıb Şuşa uyezdindən tamamilə və Zəngəzur mahalının çox yerindən qovdu. Andranik Gorusa qaçdı. Burada demək istəmədiyim bəzi səbəblərə görə, qoşunumuz bundan sonra irəli yürüşünü artıq davam etdirə bilməzdi. Bu iş, oktyabr ayında idi. O zaman sakitlik hökmfərma [hökmran] oldu. Andranik Gorusda idisə də, heç bir hərəkətdə bulunmayırdı. Hətta, bir xəbər varid oldu ki, sülh və asayiş artıq pozulmayır.

Noyabr ortalarında işlər tamamilə dəyişdi və Müttəfiqlərin təklifinə görə türk əsgərləri Azərbaycanın hər yerindən çıxıb getdilər. Övza [vəziyyət] dəyişib, əhval qeyri-müəyyən bir şəkil aldı. Noyabrın 20-dən sonra Andranik yenə baş qaldırıb, ayın 25-dən etibarən fəlakətlər çıxarmağa başladı. Böyük fənalıqlar əmələ gəldi. Bu xüsusda Hökumətə bir çox teleqraflar gəlmişdir ki, vaxtilə qəzetələrdə yazılmış olduğundan dübarə oxumağa hacət yoxdur. Hamınıza məlumdur ki, Andranik çetecilərinin əli ilə Zəngəzur mahalında nə qədər müsəlman köyləri dağıdılmış, yandırılmışdır; əhali nə qədər zərər və xəsarətə düçar olmuşdur. Şübhəsizdir ki, Hökumət bu işlərə laqeyd baxa bilməzdi. Binaileyh [ona görə], biz öz tərəfimizdən lazım və mümkün olan qədər çalışıb tədbirlər gördük. Onların müqabilinə əsgəri qüvvə göndərilməsi barəsində teleqrafən binagüzarlıq etdik [sərəncam verdik]. Eyni zamanda özümə borc bildim, Müttəfiqlər nümayəndəsi general Tomsona məlumat verim. Çünki o mənə də deyib, qəzetələrdə də yazılmışdı ki, Müttəfiqlərin məqsədi Qafqaziyada sülh və müsalimət [əminamanlığı] davam etdirməkdir. Binaileyh, həman mənə gələn teleqrafların surətini bir məktubla bərabər general Tomsona göndərdim. Tomson dərhal bəzi tədbirlər görməyi lazım bildi. Mən general Tomsona məktubu ancaq xəbərdar [məlumat] kimi yazmışdım; daha yazmamışdım ki, təvəqqe edirəm bizə kömək edəsən. O özü lazım bildi ki, Qarabağa bir heyət göndərsin ki, onun məktubunu Andranikə yetirsin. Heyət ingilis, türk və erməni nümayəndələrindən ibarət idi. Bundan əlavə Tomson, erməni başçılarına da bir çox teleqraflar çəkdi.

Noyabrın 27-də deleqasiya Şuşaya və Zəngəzura əzimət etdi [yola düşdü]. Bir neçə gün Şuşada qalıb heyət ümum qəza əhalisinə əmnü asayişlə yaşamalarını təkliflə, xəbər verdi ki, ingilislər və onların Müttəfiqləri heç vaxt xəta və iğtişaşa razı olmayacaqlardır.

Bir neçə gün Şuşada qaldıqdan sonra deleqa heyəti Zabux denilən yerə gədib – ki həmin yerdə müharibə olurdu – İngiltərə nümayəndəsi Andranik yanına gedib məktubu vermiş və bildirmişdir ki, asayiş bərpa edilməsə bütün məsuliyyət onun öhdəsinə düşəcəkdir. Bundan əlavə, sair adamlara da teleqraf çəkmişdi. Çünki o zaman ermənilər çox yerdə baş qaldırıb Gəncə, Qazax və Cavanşir qəzalarında quldur dəstələri kimi iş görürlərdi.

Andranikə yazılan məktubu mən görməmişəm, amma özlərinin dediklərinə görə, həman teleqraflar məzmununda imiş. *(Teleqrafları oxuyur.)* Sonra, Tomson Şuşadakı deleqalara teleqraf çəkərək Tərtər, Qazax və sair yerlərə də getmələrini tövsiyə etmiş və filhəqiqə [həqiqətən] onlar da Şuşadan sonra oralara gəlmişdilər. Bu işdən sonra bir neçə gün tam sakitlik oldu. Qəzalardan şikayət xəbəri gəlmədi. Fəqət, üç-dörd gün sonra yenə teleqraf-teleqraf üstündən yağmağa başladı ki, Andranik öz dəstələri ilə hərəkata davam edirlər. Çünki müsəlmanlar, ingilis heyətinə inanıb səngərlərdən çıxmışlar və ermənilər həman saat fürsətdən istifadə edərək başlamışlar kəndləri yandırıb, arvad-uşaqları dağlara, meşələrə salmağa. Bu xəbər yetişən kimi biz əlimizdə olan hər növ tədbirləri gördük və dekabrın 3-də Tomsona belə bir məktub yazdım. *(Oxuyur.)*

Aldığımız teleqrafların da surətini göndərdim. Biz əsgəri qüvvə göndərməklə bərabər Tomsondan da xahiş etdik ki, tədbir görsün. Tomson Zəngəzura yeni bir heyət göndərməyi lazım bilib, xəbər verdi ki, bu səfər heyət əsgəri surətdə olmalıdır. Bu heyət 15 qədər ingilis əsgər və zabiti, iki zirehli avtomobil və bir nəfər bizim nümayəndəmizdən ibarət idi. Bunlar Şuşaya getmişlərdir. Fəqət heyət hələ qayıtmamış və nə etdikləri barəsində bir xəbər yoxdur. Şuşadan o tərəfə getmələri haqqında məlumatımız yoxdur. Heyət gəldikdə, yaxud cavab aldıqda sizə bəyanat verməyə özümü borclu bilirəm.

Qəzetələrdə bir xəbər vardı ki, guya general Tomson tərəfindən əvvəl dəfə Andranikə məktub göndərildikdə, Qarabağın ümuri-idarəsi [idarə edilməsi işləri] guya Andranikə tapşırılmış imiş. Şübhəsizdir ki, böylə olsaydı Hökumətimizin kökünə əl atmış olardılar. Əgər böylə olsaydı, Azərbaycanın hüququna təcavüz edilmiş olardı. Halbuki, biz var qüvvəmizlə Azərbaycanın hüququnu müdafiə edəcək və heç kəsə yol verməyəcəyiz ki, kənardan gəlib Azərbaycanın hüququna təcavüz etsinlər. *(Gurultulu alqış.)*

Aşkardır, Hökumət laqeyd baxa bilməzdi ki, başqaları gəlib Azərbaycanda hakim olsun. Bu xəbərləri eşitdikdə mən təhqiqata başladım. Mən əmin idim ki, mədəni hökumət hüququmuzu təpikləyib əlimizdən almazlar. Zənnim doğru çıxdı. Buna bir çox sübutlarım da var. Əmin olunuz ki, Tomson tərəfindən Andranikə qəzetələrdə deyilən kimi məktub yazılmamışdır. Mən heyət gedən zaman Tomsona dedim ki, Qafqaziya çox heyətlər görmüşdür. Sözlə deyil, başqa yolla icrayi-təsir etmək lazımdır.

Sonra yenə alınan teleqrafları oxuyaraq nitqinə davamla Rəisi-vükəla həzrətləri deyirlər ki, bu surətlə Müttəfiqlərlə lazım olan tədbirləri görmüşəm. Bunlardan başqa, öhdəmizdə xüsusi vəzifələrimiz də vardır. Əsgəri qüvvəmizin silah gücü ilə hərəkət etməsi haqqında əmr verilmişdir. Bu xüsusda müfəssəl məlumat vermək istəməyirəm. Andranikin və çetesinin məqsədi Zəngəzur və Şuşa qəzalarını Azərbaycandan ayırıb, Ermənistana mülhəq etməkdir [birləşdirməkdir]. Bunların müqabilinə [qarşısına] əsgəri qüvvə göndərildikdə, bir qədər sakit olub sonra yenə fürsət tapan kimi işə başlayırlar. Azərbaycan keçmişdə və hazırda heç vaxt ixtilaflı məsələləri silah gücü ilə həll etmək istəməmişdir. Hərgah böylə məsələlərin həlli üçün silaha sarılmaq lazım gəlmişsə, məcbur olmuşuq. Hər bir ixtilaflı məsələni sülhlə həll etməyə çalışaraq, qonşularımıza da böylə təklif etmişik. Azərbaycan Hökuməti erməni, müsəlman və sairənin qanı tökülməmək üçün var qüvvəsilə çalışmışdır. Yenə bu uğurda çalışmalıyız. Əgər silaha sarılmaq məcburiyyətində qalsaq, hamı bilməlidir ki, bizi vadar və məcbur etmişlərdir. Hökumət namından [adından] deyirəm ki, biz bu məsələnin qansız, zərərsiz həllinə çalışır və çalışacağız. Əks surətdə Hökumət silah qüvvəsilə Azərbaycan Cümhuriyyətini hər bir təcavüzdən mühafizə edəcəkdir. *(Mərkəzdən və soldan alqış.)*

(Mabədi [ardı] var)

QARABAĞ ƏHVALI ƏTRAFINDA

General Tomsondan Azərbaycan Rəisi-vükələsi Fətəli xan Xoyski həzrətlərinə 20 kanuni-əvvəldə böylə bir məktub gəlmişdir:

"Rəisi-vükəla F. xan Xoyskiyə.

Dövlətli əfəndim!

"Znamya truda" qəzetəsinin 17 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli nömrəsindəki general Tomson tərəfindən Qarabağın mühafizəsi general Andranikə verildiyi xəbəri həqiqətə müvafiq deyil və əsasdan xalidir [əsassızdır].

Bakıda Müttəfiqlər qoşunu komandanı namına [adına] general Tomson"

BAKI NEFT TİCARƏTİ VƏ ONUN MÜXTƏSƏR TARİXİ

IV

Hələ "buruq" quyuları aralığa gəlməmiş illərdə, "əl" quyularının mədaxili sahiblərini ödəyirdi; böylə ki, o vaxtlar neftin putunu 40-45 qəpiyə sataraq əmələ [fəhlə] və mayəhtacın [avadanlıqların] xərcindən əlavə böyük pullar da qazanırdılar.

Bir də buruqlar çıxır, neft fontanları sel kimi axıb gedər. Milyonlarla özbaşına aşıb-daşan neftin qiyməti də putu 2-3 qəpiyə satılmaq dərəcəsinə qədər tənəzzül eylər [aşağı düşər]. Binaileyh [ona görə] "əl" quyusu, "buruq" quyusu ilə rəqabətdən aciz qalır; çünki əl və kəndirlə çəkilmiş neft, sahiblərinə 2-3 qəpikdən artıq qiymətə tamam olur. Daha bundan sonra mənfəətsiz əl quyuları ehtiramdan düşüb qapanmağa başlar və həştadıncı illərdə əl quyuçuluğu tərk olub dəbdən düşər.

Doxsanıncı illərə qədər neft fəvvarələri davam edər. Lakin bundan sonra getdikcə fontanlar dərindən atmağa başlar. Odur ki, buruqların dərinliyi ilk dəfə yüz sajın olduğu halda, bu gün bəzi buruqların dərinliyi dörd yüz sajını keçmişdir. Bundan əlavə, fontanla neft atan quyuların ədədi mürurla [gedərək] azalır. İndi "fontan" nüdrətən [nadir hallarda] ittifaq düşən [rast gəlinən] əlamətlərdəndir.

Söz yox ki, dörd yüz sajınlıq quyuların qazılmaq və sair xərcləri iki yüz minlərlə pul tələb eyləyir. Neftin miqdarı getdikcə azalır, məxarici isə artır. Paroxod və fabrikalarda daş kömür əvəzinə neft işlətmək adəti, neftin güclü rəvacına bais olur. Odur ki, bu səbəblərə məbni [görə], neftin qiyməti yavaş-yavaş qalxır və bir dərəcəyə gəlir ki, ucuzluqda zərər göstərən əl quyuları bu dəfə ortalığa mənfəət də çıxarır. Həmin vaxtdan başlayaraq əl quyularını təzədən işə-başa salırlar.

İştə əl quyuları dirilib təzədən min doqquz yüzüncü illərdən bəri iş görməyə başlar və gündən-günə ədədcə artar. Lakin, bu vaxtlar Rusiya məmləkətinin neft məhsulatımız, yuxarıda zikr olunan səbəblərə görə, ildən-ilə azalmağa başlar. Məsələn, 1901-ci ildə yeddi yüz altı milyon put neft hasil olduğu halda, 1912-ci ildə ancaq beş yüz əlli altı milyon put hasil olmuşdur.

Bakı neftinə gəldikdə, bu da həmin müsibətə düçar olmuşdur. Böylə ki, ayda otuz iki milyonluq məhsulatımız, bu gün on beş milyona qədər tənəzzül etmişdir! (Daha doğrusu, indi səkkiz milyona qədər olar.) Bunun müqabilində, əl quyularından hasil olan neft, əksinə olaraq, ildən-ilə sürətlə artmaqdadır. Böylə ki, 1909-cu ildə əl quyularından bir milyon put neft hasil olarkən, 1912-ci ildə on beş milyon və 1913-cü ildə də hətta on doqquz milyon put hasil olmuşdur. Məmləkətin ümum nefti azaldığı bir zaman əl quyuları, hasilatı qırx-əlli milyona qədər artırıb daha böyük tərəqqilər niyyətində bulunur.

Bu gün əl quyularının ədədi iyirmi minə çatmışdır. Bunlardan cüzisi köhnə mədənlərdə, küllisi isə Binəqədi, Xozazan, Qirməki, Hökməli, Biləcər, Masazır, Digah, Xırdalan və Şubanı yerlərindədir. Bunların ehtiyacını rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün yüz verst-lik uzunluğu qədər yirmi altı yerdə neft mənquləsi [kəməri] (нефтепровод) çəkilmişdir.

Lakin əl quyuçularının bu tərəqqisi və ələlxüsus təntənəli bir gələcəyi, bizim böyük neftçiləri rəqabət cəhətincə təşvişə salıb, quyuçuluğa bir sədd çəkmək fikrinə gətirir. Bu barədə tədbirlər ittixaz olunur [həyata keçirilir] və quyuçuluğun qabağını almaq üçün mahal idarələrinə işarələr vurulur. Quyular qazıldığı əsnada, fəhlələrin quyuda boğulduğu bəhanə olaraq, quyuların qapanması hökmü idarələrdən verilir. Böylə ki, quyuların ağzını bağlayıb otuz min fəhlə ilə beş min də iş sahiblərini bayıra atmaq niyyəti aralığa çıxır. 1907-ci ildən başlayaraq ildə bir komisyon tərtibi ilə mahal idarəsi, quyuçuların ixtiyarlarını ənvai [müxtəlif] qərardadlarla azaldır və axırda 1913-cü ildə Qafqaz canişini əli ilə öylə qanunlar ittixaz [qəbul] olunur ki, quyuçular daha artıq iş görməyə imkanları qalmayır. Bu qanunlar, səkkiz fəsildən ibarət olub ümdə cəhətləri bu aşağıdakı maddələrdən ibarətdir:

1) Təzə quyu qazmaq heç bir vəchlə və heç yerdə qoyulmasın.

2) Köhnə quyulardan neft çəkməyə mane olub, az bir müddətdə bu quyular, sahiblərinin xərcinə, torpaqla doldurulsun.

3) Quyulara adam salmaq qadağan olsun. Köhnə quyulardan mənfəətbərdar olmaq istəyənlər, qırx sajın dərinliyi şərtilə quyulara qabaqca əl ilə boru (трубы) sallayıb, sonra nefti çəksinlər, heç bir motor və vişka qoymağa izin verilməsin.

4) Köhnə quyular torpaqla doldurulduqdan sonra ixtiyar sahiblərindən alınıb kənkan [əl ilə quyu qazan, quyuçu] ilə yox, əl buruğu ilə qazmaq şərtilə sair icarədarlara bir il müddətinə icarəyə (yaxud "razvedka"ya) verilsin.

İştə istibdad dövrü və təsiri ilə təsdiq olunmuş qanunlar!

Əsl mətləb buradadır ki, Rusiyanın əsas qanunları arasında əl quyularına dair heç bir şey yazılmamışdır. Rumıniya və Amerika ölkələrində bu məsələyə dair müfəssəl qanunlar vardır. Oralarda buruq quyuları ilə bərabər əl quyuları da yaşayırlar. Qazınmaqları qadağan deyil, bərəks [əksinə] xahiş-məndlərə [istəyənlərə] müsaidələr və mərhəmətlər göstərilir.

Bu gün Bakı neftçiləri yövmiyyə [günlük] azı beş yüz put neft verən quyuya qiymət qoyduqları halda, rumınlar və amerikalılar hətta məhsulatı beş puta qədər çatmış quyulara da məna verirlər. Bu tayfaların nəzərində bir ovuc neftdən belə istifadə etməyib hədər yerə buraxmaq, vətənə xəyanət etməkdir. Amma bizim köhnə hakimlərimiz ildə 40-50 milyonluq məhsulatı olan quyuların basdırılmasına fərman vermişlərdir! Vətənin neft kimi əziz bir məhsulatı[nın] bu hakimlərin yanında heç bir qiyməti yox imiş!

Rumın qanunları mövcibincə [qanunlarına görə], neft təhsil [hasil] etmək üçün külüng və bel ilə əl quyusu qazmaq heç bir kəsə qadağan olmayıb, bəzi şərtləri gözləməklə hamıya izin verilir. Bu şərtlərdən biri: quyu qazan kankanın "nicat kəməri" mütləq belində bağlı olsun; ikincisi: kankanı quyuya sallamağa və quyudan torpaq çəkməyə işlənən kəndirlər qırılmaz bir maddədən gərək olsun; üçüncüsü: hər kankanın böyük bir dəmirçi körüyü ilə ağ dəmirdən nazik boruları olsun ki, bunların vasitəsilə quyuya yuxarıdan müdam [davamlı] hava daxil olsun; dördüncüsü: kankan quyuya daxil olduğu əsnada sərxoş olmayıb ciblərində də çaxmaqqov, kibrit, papiros və sair alovlandıran və yandırıcı şeylər özü ilə götürməsin. Odur ki, hər gün sübh tezdən hökumət məmuru gəlib kankanın [quyuqazanın] ciblərini axtarar, kəndirlərin və sair tədarükatın davamlı [avadanlığın möhkəm] olduğunu təsdiq edərsə, kankanın quyuya daxil olmağına izin verər və bu izin, məmur tərəfindən sadir olmayınca [əldə edilmədən], kankanın quyuya girməyi qadağandır.

İştə, Rumıniya qanunlarının insaniyyətpərəstliyi ilə bahəm neftçilərə yaxud vətən ticarətinə müavinəti [yardımı]! Əcəba, bizim qanunlar da mı ticarət və insaniyyətpərəstlik nöqteyi-nəzərilə aralığa çıxmışdır, ya burada ayrı bir məsələ vardırmı? Bu barədə gələcək məqaləyə müraciət buyurula.

Fərhad Ağazadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter acentəliyindən

* Hamburqda yeni Bəhriyyun [Donanma] Şurası təşkil edilmişdir. Şura, bütün ticarət donanması üzərində kontrol təyin edilməyi tələb edir. Əks surətdə tabe olmayanları batırmaqla təhdid edirlər. Alınan məlumata görə, Hamburqda britaniyalılar Bəhriyyun Şurasına daxil olmaq təklifini rədd etdiklərindən naşi [ötrü] üsyan qalxmışdır.

* Portəgiz [Portuqaliya] sabiq prezidenti mayor Sidoniuo Pais, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 14-də, üç tapanca qurşunu [gülləsi] ilə qətl edilmişdir. Üsyana gəlmiş xalq, qatilə cəza vermişlər. Pais vəfat etmişdir.

* Qandley Kaj, öz müsahibəsində demişdir ki, mülki teyrə [uçuşa] izin verilən gündən, Uzaq Şərqlə və Hindistanla post və sərnişin münasibatına başlanacaqdır.

* Lord Milner müxbirə demişdir ki, bolşeviklər hər bir işdə bizim düşmənlərimizə kömək etdiklərinə görə, az bir miqdarda ingilis əsgərləri ilə bərabər Rusiyaya Müttəfiq əsgərlər göndərilmişdir. Bolşeviklərin hərəkəti yüz minlərcə alman əsgərlərini azad etdi. Bolşeviklər Qara dəniz donanmasını almanlara verib öz vətənlərinin azadlığı üçün mübarizə etməkdən ötrü Rusiyanı tərk etməyə çalışan çexslav[lar] üzərinə cinayətkar bir surətdə hücum etdilər. Müttəfiqlərin müdaxiləsi müvəffəqiyyətbəxş olub, çexslavlar xilas edildi. Bununla bərabər, Sibirya və Cənubi Rusiya yolları düşmən üzünə qapanıb, Rusiya limanlarının alman sualtı qayıqları üçün üssülhərəkəyə [bazaya] döndürülməsi bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır]. Müttəfiqlərin [köməyi ilə] asayiş bərpa edildikdən sonra, Müttəfiq dövlət əsgərləri bir gün də olsun Rusiyada qalmayacaqlardır. Hərgah Müttəfiqlər bu saat Rusiyanı tərk etsələr, Rusiyada hökmfərma olan [hökm sürən] hərc-mərclik Rusiyanın hər bir yerinə sirayət edər [yayılar].

CÜMƏ GÜNKÜ MÜHÜM XƏBƏRLƏR

* Samara – Sibiryadan verilən məlumata görə, Qərb cəbhəsi Baş komandanı Semyonov, Omskdakı inqilabı və Kolçakın diktatorluq elam [elan] etməsini qəbul etməmişdir. Cəbhəyə verdiyi əmrində general Semyonov deyir ki, onun qoşunları fəqət [yalnız] onun əmrinə itaət etməlidirlər. Qoşunların ittihadını [birliyini] poza biləcək heç bir müraciətnamə və təbliğatın aparılmasına yol verməyəcəkdir.

* Voronej – Talnik, Çemilnik, Deryazki və başqa kəndlərdə kəndçilər üsyanı olmuşdur. Üsyançılar bir neçə kəndlərdə füqəra şuralarını tövqif [həbs] edib, müdhiş surətdə qətl etmişlər. Qəza fövqəladə komisyonu qoşunu üsyançıları gülləbaran etmişdir. Bundan sonra Şura Hökuməti təcdid [bərpa] edilmişdir.

* Kaluqa quberniyasında kəndçilərin üsyanı olmuşdur. Üsyan, bolşeviklər əleyhinə olaraq kəndçiləri məcburən Qırmızı orduya almaq və həczlər [müsadirələr] nəticəsində baş qalxızmışdır. Bolşeviklər, üsyanı müdhiş vəsaitlə [dəhşətli üsullarla] yatırırlar.

* Kiyev küçələrində böylə bir elannamə yapışdırılmışdır:

"Kiyev könüllü dəstəsi, bütün sadiq və qüvvəliləri öz sırasına dəvət edir ki, Rusiyanın işbu azad hissəsini bolşevik ağalığından müdafiə etmək mümkün olsun."

* Almaniyada müntəşir [nəşr olunan] "Lokal-Anzeyqer" yazır ki, Leypsiq Şurası ordu baş ərkanı [qərargahı] buraxılaraq, Hindenburqun tövqif [həbs] edilməsini təhti-qərara almışdır.

* "Qolos Kiyeva" qəzetəsinin məlumatına görə, cəbhələrdəki vəziyyətdən dolayı bolşeviklər ehtiyat hissələri düzəltmək xəyalındadırlar. İşbu ehtiyatın hesabı 300 minədək artırılacaqdır. Ehtiyat qoşunları cənbində [nəzdində] xüsusi topçu dəstələri düzəlir.

* Ən mövsuq [mötəbər] mənbələrdən alınan xəbərlərə görə, Müttəfiqlər qət etmişlər ki, Sülh Konqresində sabiq imperator Vilhelm və kronprinsin təslimini tələb etsinlər.

* Bolşeviklər Vıborqdan qərbə tərəf qoşun çıxarmaq istəmişlərsə də, dəf' edilmişlər. Helsinqfors ilə Revel miyanında [arasında] müxabirat [əlaqə] kəsilmişdir.

* Rusiyanın gələcək şəkli-idarəsi barəsində Könüllü orduda ixtilaf əmələ gəlmişdir. Ordunun füqəra sinfi demokratik tərəfdarı olduğu üçün yuxarı siniflərdən narazıdırlar.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 22 dekabr (Bazar günü) tarixli 70-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

* Karlsruedən xəbər verirlər ki, Badendəki Tərəqqipərvər firqəsi, Baden əhalisinə müraciətən Berlin bolşeviklərindən xilas olmağı təklif etmişlər. Müraciətnamə, bütün nemesləri, militarizm düşmənləri olduqları kimi, Berlin anarşisi düşmənləri kimi də təbrik edir.

* "Havas" acentəliyinin verdiyi məlumata görə general Foşa, ingilis karolu Corc tərəfindən "Merit" nişanı əta edilmişdir. İşbu nişan, ən ali nişandır.

* Sokolov işbu günlərdə Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir]. Aldığımız məlumata görə, Sokolov Bakı demokratiyasına müraciətən, Könüllü ordunun Gürcüstan üzərinə yürüməyi ehtimalı qarşısına etirazda iştirak etməyə dəvət edəcəkdir. İşbu etiraz, demokratiya dairələrinin hüsn-təvəccöhünü qazanır. Zira ki, Gürcüstan zorla Rusiyaya mülhəq edilərsə [birləşdirilərsə], bir qədər də geri getmiş olacaqdır. Ehtimala görə, işbu məsələ demokratlar müşavirəsində qalxızılacaqdır.

* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 15-də erməni fəhlələri ictimaiyyuni-amiy-yunlarının [sosial-demokratlarının] ümumi iclası olmuşdur. İclasda Sanain hadisatı barəsində məlumat verildikdən sonra ümumiyyətlə qət edilmişdir ki, hadisat müsəbbibləri [hadisəni törədənlər] əleyhinə etiraz edilsin.

GÜRCÜSTAN

Gürcülərin qələbəsi

Gürcüstan Hökumətinin Bakıda olan siyasi nümayəndəsi Kartsivadze, keçən gün Xariciyyə naziri Gegeç-koridən böylə bir teleqraf almışdır:

"Bu iki gün müddətində bizim əsgərlərimizlə erməni qoşunları arasında Axalkələk uyezdi ilə Yekaterinenfeld (Borçalı uyezdi) və Sadaxlı mövqifi [stansiyası] yanında üç böyük müharibə olmuşdur. Bu üç müharibə, erməni qoşunlarının məğlubiyyəti ilə qurtarmışdır. Bizim vəziyyətimiz möhkəmdir. Bir çox əsir və silah almışıq."

İdarəmizdə alınan axırıncı xəbərlərə görə, gürcü əsgərləri hücuma keçib erməni qoşunlarını Allahverdi mövqifindən çəkilməyə məcbur etmişlərdir. Zirehli avtomobillər və əsir alınmışdır. Əsirlər arasında rus zabitlər də vardır.

Gürcü tələbələri və hökumət qulluqçuları

Gürcü tələbələrinin təcili iclasında, müharibəyə getməkdən ötrü könüllü dəstəsi təşkil edilməsi qərara alınmışdır.

Gürcüstan Hökumətinin dövləti müəssisə qulluqçuları ittifaqı xüsusi bir dəstə təşkil edib müharibə meydanına getməyi qərara almışdır.

Erməni Milli Şurası nümayəndələri

Erməni Milli Şurası nümayəndələri Davidxanyan, Zurabov və Tumanov, Gürcüstan Xariciyyə naziri nəzdinə getmişlərdir. Məzkur [adı çəkilən] nümayəndələr, ermənilərlə gürcülər arasında sərhəd məsələsi üstündə olan müəssif [təəssüflü] hadisə haqqında danışmışlardır. Milli Şura nümayəndələri izhar etmişlər ki, müharibəni rədd etməkdən ötrü Ermənistan Hökumətinə mənəvi icrayi-təsir edəcəklərdir.

Gürcüstan siyasi nümayəndəsilə müsahibə

Gürcüstan siyasi nümayəndəsi Kartsivadze, Sanain yanında erməni-gürcü müsəlləh [silahlı] toqquşması haqqında müxbirimizlə müsahibə əsnasında demişdir ki: Erməni müsəlləh dəstələrinin Gürcüstana hücum etmələri gözlənilməyən bir surətdə olmuşdur. Çünki biz məhəlli [regional] məsələlərin silah gücü ilə deyil, beynəlmiləl həkəm [arbitr] müzakiratı ilə həll olunması nöqteyi-nəzərində idik.

Biz indiyə qədər inanmaq istəmirik ki, erməni demokratiyası [xalqı] iki qonşu milləti qardaş öldürücü müharibəyə sövq etməkdən ötrü öz millətinin müharib [müharibə tərəfdarı] ünsürünə yol versin. Erməni tərəfindən izhar edirlər ki, hal-hazırda sərhəd mübahisəsi silah gücü ilə həll olunur. Bu mübahisə də Axalkələk və Borçalı uyezdləri üstündədir. Bu uyezdlər məsələsi, Gürcüstanla Ermənistan arasında nə qədər mübahisəli ədd [hesab] olunmuş olsa da, məhəlli [yerli] hökumətlərin Ümumqafqaziya Konfransında, yaxud Gürcüstanla Ermənistan arasında saziş yolu ilə və ya bitərəf həkəm vasitəsi ilə həll olunmalıdır. Bizim hökumətimiz bu vəsilələrə [vasitələrə] müraciət etsə də, Gürcüstanla Ermənistan arasında olan siyasi müxabiratdan [əlaqələrdən; yazışmalardan] görünür ki, Ermənistan Hökuməti mübahisəli məsələlərin həlli üçün təklif edilən vəsilələrdən tədriclə boyun qaçırmışdır.

Bu məsələnin sülhlə bərtərəf ediləcəyi [aradan qaldırılacağı] sualına Kartsivadze demişdir ki:

Erməni millətinin idraklı sinfi, öz müharibələrini [müharibə tərəfdarlarını] silaha istinad etməkdən saqındıra [çəkindirə] bilər. Məlum olduğu qədər, "Daşnaksaqan" firqəsinin Bakı təşkilatı, öz Tiflis yoldaşlarına yuxarıdakı məzmunda bir xahiş teleqrafı göndərmişdir. Tiflisdə olan Erməni Sosial-Demokrat Firqəsi də bu nöqteyi-nəzərdədir.

Kartsivadze demişdir ki, müharibə başlandığı təqdirdə, sülh-dost [sülh-sevər] gürcü demokratiyası [xalqı] özünün qurban vermək istedadına malik olduğunu da göstərər. Millətlə birləşmiş olan gürcü demokratiyası öz hökuməti dairəsinə heç bir kəsi buraxmamaq qüvvəsinə malik olduğunu göstərər.

Hal-hazırda gürcü demokratiyası camaat narazılığının Gürcüstan kəndlərində və şəhərlərində olan ermənilər əleyhinə bir cür iğtişaş şəklinə düşməməsi üçün bütün qüvvəsini sərf etməkdədir. Eyni zamanda gürcü millətinin hər bir sinfi özünü hökumət ixtiyarına vagüzar etmişdir [tapşırmışdır]. O qədər ruh yüksəkliyi və gürcü ordusuna daxil olan könüllü vardır ki, elan edilən dörd illik istehzari-əsgəriyyə [səfərbərlik] lazım gəlməyib, cəbhəyə kifayət qədəri təlim görmüş əsgər göndərmək mümkün olacaqdır.

Kartsivadze öz müsahibəsinin axırında demiş ki: Bizim Hökumət və gürcü dairələri, mübahisəli sərhəd məsələlərinin silahla deyil, sülhlə həll olunması nöqteyi-nəzərindədirlər. Qafqaziya millətləri bir-biriləri ilə sülhcu [sülhsevər] bir halda yaşamaq bacarıqlarını isbat etməlidirlər. Hər kəs bu əsası xələldar etsə, idraklı və idraksız bir surətdə, öz istiqlaliyyətini məhv etmək deməkdir.

Gürcüstan Hökumətinin Müttəfiq nümayəndələrinə müraciəti

Gürcüstan Hökumətinin Xariciyyə naziri, Müttəfiq dövlət nümayəndələrinə böylə bir protesto notası ilə müraciətdə bulunmuşdur:

"Hökumətimin sifarişinə görə, sizə xəbər verirəm ki, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 9-da Ermənistan sərhədi Sanain və Vorontsovkada dayanmış olan sərhəd qaraqolxanamız [postumuz] erməni müntəzəm [nizami] əsgərləri tərəfindən xəyanətkar bir hücuma məruz olmuşlardır. Sərhəd dəstəsinin bir hissəsi qırılıb, bir hissəsi əsir alınmışdır. Teleqraf müxabiratı [əlaqəsi] qət edilib [kəsilib], dəmiryol xətti xarab edilmişdir.

Gürcüstan Hökuməti bu hücumun qəsdən və ya Ermənistan Hökuməti razılığı ilə vaqe olduğunu xəyalına belə gətirməyib, teleqrafla Ermənistan Hökumətinə müraciətən qan tökülməyi dayandırmaqdan ötrü tədbirlər ittixaz olunması [tədbirlər görülməsi] təklifində bulundu. Lakin tədbirlər ittixazı deyil, hərbiyyə hərəkatı gəldikcə şiddətlənməkdədir.

Ermənistan Hökumətindən aldığımız rəsmi bəyanatda, bu xəyanətli hücumun erməni hökuməti əmri ilə olduğu göstərilir.

Gürcüstanda olan Erməni Milli Şurası nümayəndələri ilə bərabər bizim tərəfimizdən məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] göndərilən heyət az qalmışdı ki, hadisat qurbanı olsun.

Bir ay ziyadə bundan əqdəm [qabaq] Gürcüstan Hökuməti hamı mübahisəli məsələləri həll etməkdən ötrü Qafqaziya Konfransı çağırılmasını təklif etmişdi. Lakin Ermənistan Hökuməti əvvəlcə Erməni-Gürcü Konfransı dəvətini təkidlə, konfransda iştirak etməkdən imtina etdi.

Gürcüstan Hökuməti bütün mübahisəli məsələlərin sazişlə həlli və buna nail olmadıqda beynəlmiləl həkəmi vasitəsilə həll olunmasından ötrü Ermənistan Hökumətinin arzusuna müvafiq bir təklifə razı oldu. Hər gün Ermənistan Hökumətinin nümayəndələrini gözləməkdə idik. Lakin erməni nümayəndələri hal-hazıra qədər gəlməmişlərdir. Bunun əvəzində isə biz heç bir beynəlmiləl münasibatına yaraşmaz əhdşikənanə [müqavilələri pozan; xaincə] hücumlar görürüz.

Hər iki qonşu cümhuriyyətlər üçün həlakətli [məhv edici] və rüsvayçılığı mövcib [rüsvayçılığa səbəb] olan qan tökmək işini bərtərəf etməkdən [aradan qaldırmaqdan] ötrü burada söylədiyimiz hər bir vəsilaya əl uzatdıq. Gürcüstan Hökuməti bütün cahan qarşısında erməni hökumətinin bu hərəkəti əleyhinə ciddi surətdə protesto edib, hər iki qardaş millətin tökiləcək qanlarının məsuliyyətini erməni hökuməti öhdəsinə atır. İndiyə qədər bir dəfə də olsun erməni-gürcü milləti arasındakı münasibat [münasibətlər] xələldar edilməmişdir. Bu münasibatın xələldar edilməsi məsuliyyəti erməni hökuməti boynuna düşür.

Xariciyyə naziri: Gegeçkori."

AZƏRBAYCAN TÜRK SOSİALİSTLƏRİNİN GÜRCÜSTAN VƏ ERMƏNİSTAN DEMOKRATİYASINA MÜRACİƏTİ

Tiflis. Gürcüstan Parlamanı Rəisinə. Surəti Gürcüstan Hökuməti Rəisi-vükəlasına [Baş nazirinə] və "Borba", "Qruziya", "Kavkazskoye slovo", "Znamya truda", "Probujdeniye" qəzetələrinin idarələrinə.

İrəvan. Ermənistan Parlamanı Rəisinə. Surəti Ermənistan Hökuməti Rəisi-vükəlasına [Baş nazirinə].

Dörd sənəlik qanlı müharibənin nəticəsində bütün dünya demokratiyası və imperialist məmləkətləri hökumətləri bütün ixtilaflı məsələlərin həllini yalav qılınc ilə deyil, həkəm [arbitr] vasitəsilə həll etmək mümkün olacağını təsdiq etmişlərdir. Böylə bir vaxtda – ki Zaqafqaziya millətləri demokratiyası inqilab nəticəsində alınmış azadlığı möhkəmləşdirməlidirlər – öylə bir vaxtda qonşu millətlər demokratiyasını fəlakətə salacaq hadisat baş qalxızır. Qarabağ və Sanaində bir çox köylər yandırılıb, bir çox uşaq, böyük və qadınlar kəsilərək təxribat icra edilir. Bunların səbəbləri bir neçə cani ünsürlərdir ki, torpaq və hüdud məsələlərini qanla həll etmək xülyasına düşmüşlər. Azərbaycan sosialist demokratiyası daima Zaqafqaziya millətləri miyanındakı [arasındakı] bütün ixtilaflı məsailin [məsələlərin] silah zoru ilə deyil, bəlkə millətlərin etilafı [uzlaşması] və yaxud məhkəmə vasitəsilə həll edilməli olduqlarını izhar edir. Şimdi demokratiyanın qardaş qanı axıdılır, nahiyələr xaraba qalır, sülhcu [mülki] zəhmətkeş əhali kəsilir. Böylə bir halda biz Azərbaycan sosialistləri, demokratiya ittifaqına zərbə vuranlar, azadlıq üçün məqbər [qəbir] qazanların böylə hərəkatına etiraz ediriz. Biz, Zaqafqaziya cümhuriyyətləri hökumətlərini qardaş müharibəsinə xitam vermək, böylə hərəkatın önünü almağa dəvət ediriz. Biz, bütün Gürcüstan və Ermənistanın demokratiyasını, bütün qüvvələrini cəm edib zəhmətkeş xalq düşmənlərilə mübarizə ilə xalq düşmənlərinin demokratiya azadlığına zərbə endirməsinə yol verməməyə dəvət ediriz.

Müsəlman Sosialistləri İttifaqı,
Sosial-demokrat fəhlə firqəsi "Hümmət" (Menşeviklər).
Bakı, 19 kanuni-əvvəl 1918 sənə.

MAARİF MÜFƏTTİŞLƏRİNİN YIĞINCAĞI

(69-cu nömrənin mabədi) [ardı]

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 19-da ümum ibtidai və rüşdi məktəblərin maarif müdiri möhtərəm Azad bəy Əmirovun təhtisədarətində [sədrliyi ilə] məclis açılır. Növbədə olan məsələlərdən ən mühüm hesab olunan əsgərlik vəzifəsindən müəllimlərin azad olub-olmamalarıdır. Başqa mədəni qüvvələrimiz olmadığı kimi, ümumən kəndlərdə və xüsusən şəhərlərdə kafi qədər müəllimlərimiz olmadığından, bu barədə dəxi biz hamı millətdən kasıb hesab olunuruq. Əsgərlik vəzifəsi qayət şərəfli və müqəddəs vəzifə olduğunu kimsə inkar edəmməz. Zira vəqtizərurətdə [ehtiyac olduğunda] sənələrcə öz sinəsi üstündə həqiqi bir ana kimi bizi bəsləyən əziz və müqəddəs vətənimizin şan və şərəfini düşməndən mühafizə edərək, axırda şəhid ya qazi olmaq, vicdan əhlinə ən böyük səadət və anamız olan vətənimizin bizə bəxş etdiyi neməti-üzmasına [böyük nemətə] qarşı bir şükraniyyət [minnətdarlıq] gərək olsun.

Diplomatlardan biri demişdi: "Sülh istəyirsənsə, hərbə hazır ol!" Mən cəsarətlə deyərdim ki: "Yaşamaq istəyirsək, ölümə hazır olmalıyız..." Xüləfayi-ərbəa [dörd xəlifə] zamanında bütün dünyanı titrədən bəhəq [tam mənasıyla] din və milliyyətini layiqincə qanıb düşmənin nizələrinə sinələrini sipər edən qəhrəman və mücahid dindaşlarımızın mayə olaraq verdikləri qurban və sərf etdikləri intəhasız malları idi. Odur ki, onlar din və millətin qədrini bilirdilər. Biz isə zəhmətsiz və əmək sərf etmədən din və millətə malik olmuşuz. O səbəbə görədir ki, asan ələ düşən bir sərmayə tez və asan vəchlə [surətdə] zəifləşər.

Əsgərlik vəzifəsi nə olduğunu söylədik. Şimdi, baxalım müəllimin vəzifəsi[nin] əsgərlik vəzifəsinə heç münasibatı [yaxınlığı, oxşarlığı] varmıdır? Əvət, nəinki münasibatı var, hətta müəllimlik də tam mənası ilə əsgərlik deməkdir. Fəqət, təfavütləri odur ki, əsgər cəbhədə bir qövmün cismani düşməni ilə cəng etdiyi zaman, müəllim arxada bütün aləmi-bəşərin mənəvi düşməniə'zəmi [böyük düşməni] olan cəhalətlə mübarizə edir. Meydani-hərbdə düşmənlə rubəru [üz-üzə] cəng edən əsgəri, əsgərlik ləyaqətinə çatınca[ya qədər] tərbiyə edən, onları din, millət, vətən və hüquq hissiyyatı ilə ruhən müsəlləh edən [silahlandıran] genə kənd müəllimləridir. Binaileyh [ona görə], onsuz da kəndlərdəki məktəblərə təyin etməyə kafi qədər müəllim tapmadığımız halda, əgər kənd müəllimlərini əsgərliyə götürsək, olan məktəbləri qapayıb əsgər namında yuxarıda zikr olunan kimi, minlərcə hissiz və vətəncə ruhsuz bir güruhi-layəfləhun [yaramazlar dəstəsi] hazırlamış olarıq demək olar...

İştə, bu mülahizələri dərnəzər edərək [nəzərə alaraq] bə'dəzmüzakirə [müzakirədən sonra] məclis əsgərlik məsələsində böylə bir qərardad qəbul etdi: Əsasən müəllimlər əsgərlik vəzifəsindən azad olunmalıdırlar. O şəxslər ki, hal-hazırda müəllimlik edirlər, əsgərlik vəzifəsindən azad olduğu halda, müəllimlikdən xaric olsalar, əsgərlik vəzifəsini ifa etməlidirlər və o şəxslər ki, müəyyən müəllimlər kursu ikmal edib [tamamlayıb] hal-hazırda məktəblərdə müəllimlik edirlər, onlar da əsgərlikdən azad olunmalıdırlar.

Bundan sonra müəllimlər və müəllimələr kursları açmaq məsələsi müzakirə olunur. Yuxarıda ərz etdiyimiz kimi, müəllim və müəllimələrə əşəddi-ehtiyacımız [şiddətli ehtiyacımız] olduğundan, bu barədə uzun və hərtərəfli müzakirədən sonra, ayrı olmaq şərti ilə hər maarif müfəttişlərinin nahiyəsində (özləri münasib gördüyü yerdə) bir sənəlik biri müəllimlər, digəri müəllimələr kursu açılmaq təhti-qərara alınır.

Bu məsələlərdən sonra məktəblərdə verilən dərslərin faydası üçün üsuli-nəzəri yaxud hədəsi [vizual] olaraq (для наглядности) hər məktəbdə mütəəllimlərin [şagirdlərin] iştirakı ilə bir "məktəb müzəsi [muzeyi]" və mümkün olduğu təqdirdə hər maarif müfəttişinin nahiyəsində ümumi bir müəllimlər müzəxanasının bina və tərtib olunmasını məclis, ümumiyyətlə vacib ədd [hesab] edərək imdidən bu barədə lazımi ciddi təşəbbüs olunmasını lazım bilir.

İslam bəy Qəbulov

DƏMİRYOLUNDA

Keçən noyabr ayının 26-cı yövmündə [günündə] ifayi-vəzifə üçün üç nömrəli trenlə [qatarla] gündüz saat 12-də Bakıdan Gəncəyə yola düşdüm. O günlərdə Heybət tərəflərində dəmiryolunu sel yuyub xarab etmişdi. Yolun təmirindən sonra bu əvvəlinci tren idi ki, Bakıdan Gəncəyə hərəkət edirdi. Vaqonlar nəhayət dərəcədə qələbəlik idi. Müsafirlərin əksəri mümkün edəmmədiyindən bilet dəxi alammamışdı. Vaqonda oturmaq deyil, ayaq üstə durmaq imkanı da yox idi. Güc hal ilə özümü şeylərimlə birinci mövqenin dalanına sala bildim.

Tren hərəkət etdikdə, tren məmurları da hərəkətə gəldilər, biletləri yoxlamağa başladılar. Kimin ki bileti yox idi, Biləcər mövqifində [stansiyasında] bilet alsın deyə, kimsəyə qəbzül-vüsul [gediş qəbzi] verməyərək, hər birindən 9 manat alıb öz kupelərinə çəkildilər. Bu halda, tren rəisinin nəyi isə bilmirəm, gedib o biri vaqonlardan 3 nəfər müştəbehül-hal [şübhəli] qadını yanına salıb gətirdi və özü ilə bərabər tren rəisinin kupesinə apardı. Biləcərdə kimsə düşüb bilet almadı. Almağa dəxi ehtiyac yox imiş. Artıq tren məmurları da görünməz oldular.

Xülasə 3-cü və 2-ci mövqelərin müsafirləri biletli-biletsiz oralarda yer tapmadıqlarından 1-ci mövqeyə doluşdular. Kimsənin kimsə ilə işi yox idi. Baxıcı olmadığından hər kəs keyfi istədiyi mövqedə otururdu. Get-gedə rəis əfəndinin kupesindən hay-huy səsi ucalmağa və bangi-nuşanuş [yeyib-içmək səsi] əflakə [göyə] çıxmağa başladı. Artıq məmur əfəndilər dünyanı və dünya ilə də treni və trendəki müsafirləri unutdular.

Yol xarab olduğundan, beş saata üç mövqif [stansiya] ancaq yol ala bildik. Üçüncü mövqif yaxlaşmışdı. Hər kəsdə, yolun xarab hissəsindən qurtardığından bir sevinc əsəri görünməkdə idi. Bu halda bir iş oldu. Birdən-birə vaqonlar bir-birlərinə toxundular. Tren dayandı. Hadisəni bilmək üçün hər kəs vaqondan kənara çıxdı. Lokomotivlə bir vaqonun yoldan çıxdığı məlum oldu. Artıq burada bəkləyib qalmalı olduq. Tren rəisi ilə sair onunla işrətə məşğul olan məmurlarının əsla hadisədən xəbərləri olmadı. Kimin tədbiri oldu isə, bilməyirəm, daldakı mövqifə teleqram vuruldu. İki saat sonra bir lokomotivlə xeyli fəhlə gətirdilər. Çox tədbirdən sonra vaqonları dalı çəkib yolları bir-birinə bitişdirməyi qərara aldılar. İşə başladılar...

Gecə yarı olmaq üzrə idi. Mümkün edənlər yatmaq istəyirdilər. Ancaq, tren məmurlarının bangi-hay-huyu [hay-huy səsi] kimsəni rahat buraxmayırdı. Saat iki idi. Yuxu hər şeyə qələbə çalmışdı. Kimi uzanmış, kimi oturduğu halda, kimi ayaq üstə uyqulardı [yuxulayırdı]. Sükut hökmfərma idi [hökm sürürdü]. Arabir məmurların nalələri eşidilirdi.

Sübh olduqda məmur əfəndilər xabi-işrətdən [eyş-işrət yuxusundan] ayılıb dalana çıxıb nə hadisə üz verdiyini və trenin səhrada nə üçün dayandığını ondan-bundan sormağa başladılar. Əhvalatı xəbər tutduqdan sonra genə də kupelərinə çəkilib axşamkı işrətin ilərisinə başladılar.

Qərəz, 14 saat səhrada qaldıqdan sonra sübh saat 8-də tren hərəkət etdi. Ancaq hər mövqifə yetişdikdə müsafirlərdən bəzisi düşür və yenisi minirdi. Kimsə gəlib kimsədən bilet sormazdı. Xülasə, bu hal ilə iki gün ahəstə-ahəstə yol getdikdən sonra ayın 28-də Gəncəyə varid olduq. Bu qədər deyə bilərəm ki, müsafirlərin çoxusu biletsiz idilər. Gəncədən övdə-timdə [qayıtdığımda] dəxi eyni halı müşahidə etdim.

Hatif

BAKI XƏBƏRLƏRİ

* Bazar günü 22 kanuni-əvvəl [dekabr] axşam saat 4-də Persidski soqaq 121 nömrəli xanədə Qafqaziya Müsəlman Müttəllimlərinin [Tələbələrinin] Mərkəzi Komitəsinin iclası vaqe olacaqdır. Yoldaşların vəqti-müəyyinədə [təyin edilmiş vaxtda] gəlmələri mütəmmənadır [xahiş olunur].

* Ərzaq Nəzarəti Şəki, Şamaxı, Lənkəran, Şuşa, Ağdaş, Cəbrayıl, Göyçay, Qazax, Gəncə, Zaqatal və Quba bələdiyyə məclislərinə müraciətən rica etmişdir ki, nə qədər dəri olduğu barəsində məlumat versinlər.

* Ərzaq Nəzarəti dəftərxanası Bakı-Sabunçu dəmiryolu idarəsinə xəbər vermişdir ki, kəndlərə aparılacaq ərzaq və mühümmat [ləvazimat] barəsində vəsiqə almaq lazım deyildir, vəsiqəsiz də aparıla bilər.

Azərbaycan dəmiryollarında

* Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] Nəzarəti təcili surətdə xəbər vermişdir ki, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 16-sında 20 nömrəli trenin toqquşması barəsində təhqiqat yapılıb əqd [akt] bağlanaraq Nəzarətə pişnihad [təqdim] edilsin.

* Poylu mövqifindəki [stansiyasındakı] sui-istemaldan naşi [sui-istifadə səbəbindən] Türüq və Məabir nazirinin əmri mövcibincə [əsasında] mövqif müdiri Aleynikov, müavini Qeqel, acentə Rjetski, xidmətçi Dağtəmirov müttəhim edildikləri üçün qulluqlarından kənar edilərək məhkəməyə verilirlər. Plaxova xəbərdarlıq edilir ki, bir də öz vəzifəsində zəiflik ibraz edərsə, qulluqdan çıxarılacaqdır.

Bələdiyyə Ərzaq şöbəsinin Ərzaq Nəzarəti təhti-idarəsinə [idarəsi altına] keçməsi

Necə ki məlumdur, Bələdiyyənin və məhəlli [yerli] hökumətin qətnamələrinə görə bu vaxtadək Bələdiyyənin ixtiyarında olan Ərzaq şöbəsi fəsx [ləğv] edilib, hamı işləri və mövcud mal anbarları Ərzaq Nəzarətinə veriləcəkdi.

Üç gün irəli Ərzaq naziri Nəsib bəy Yusifbəyov cənabları Ərzaq şöbəsi idarəsinə təşrif gətirib, şöbənin işlərini və qulluqçularını rəsmən qəbul etdilər. Əvvəlcə şöbənin müdiri V. V. Smirnov, məsul qulluqçuları vəzir [nazir] cənablarına təqdim edib, sonra bir-bir onların hansı qulluqda olmaqları və nə vəzifələr aparmaqları barəsində vəzirə məlumat verirdi. Sonradan vəzir cənabları Bakıda çörəyin hələ indiyə kimi çox baha qiymətə satılmağı və bu işdə ən baş müqəssirlər çörəkçilər olmaqları barəsində bir az söhbət edib şöbənin vəzifələri və həmçinin tamam şöbələrinin bundan sonra da baqi [yerində] qalması barəsində öz nəzəriyyatını [fikirlərini] bəyan edib, qulluqçularla vidalaşdı.

MÜRACİƏTNAMƏ

Şamaxı hadisati-əliməsindən [faciəli hadisələrindən] sonra möhtərəm şairimiz Abbasqulu Səhhət cənabları Şamaxıdan Gəncəyə köçməyə məcbur oldu. Orada qaçqınlar miyanında [arasında] hökmfərma olan [hökm sürən] yatalaq xəstəliyi bu zatimöhtərəmi də biz Azərbaycan türkləri əlindən alıb apardı. Azərbaycanın işıqlı bir ulduzu da daimi olaraq batdı. Abbasqulu Səhhət dari-dünyadan dari-bəqaya rehlət buyurdular [dünya evindən əbədiyyət evinə köçdü]. Mərhum şairimizin əsərlərini yığıb nəşr etmək qəsdilə bütün millətdaşlarımıza müraciətlə təvəqqe edirik, onun mətbu və qeyri-mətbu [çap edilmiş və çap edilməmiş] əsərlərindən hər kəsdə var isə, rica ediriz ki, lütfən, aşağıdakı adreslərə göndərsinlər.

1. Bakı İkinci Türk ibtidai məktəbi, Əbdüllətif Əfəndizadə, Melniçnaya küçə nömrə 8;

2. Bakı Üçüncü Türk ibtadi məktəbi, Məhəmməd Əmin Əfəndizadə, Pozenovskaya soqaq, nömrə 9.

Bu günlərdə müqtədir şairlərimizdən Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi əfəndinin **"İnsanların tarixi faciələri" yaxud "Əlvahi-intibah"** adlı məzum əsərinin ikinci cüzü çapdan çıxıb mövqeyi-füruşa [satışa] qoyulmuşdur. Kitabça gözəl və qalın kağız üzərində təb' [çap] edilmiş, fiatı [qiymətı] 2 manatdır. Turan mətbəəsində, Parapetdə "Məktəb" mağazasında və Bazar caddəsində Paşa Qasımzadənin mağazasında.

b. 4 – 3

Bakı Obşestvenni Sobraniyasının
[Bakı İctimai Yığıncağının] (Klubun) müdirlər şurası

Ümum üzv və namizədlərə məlum edir ki, klubun kitabxanası açılıb, Qorçakovski küçədə 7 nömrəli evdə bayram günlərindən siva [başqa] açıqdır səhər saat 10 – 2-yə kimi.

b-29 2 - 2

İngiltərə Dəniz Nəqliyyatı İdarəsi icazəsilə
"Samolyot" paraxod cəmiyyəti

Mal göndərən və mal gətirənlərə elan edir ki, 17 kanuni-əvvəldən [dekabrdan] cəmiyyət bütün Xəzər dənizindəki nümayəndəliklərini iadə etmişdir [geri qaytarmışdır]. Bakı şəhərində İran, Krasnovodsk və Petrovsk şəhərlərinə göndərilən yükləri 24 və 26-cı körpülərdə qəbul edir. Acentənin kantor telefon nömrəsi 19-22.

Acentə V. N. Natanzondur. Paraxodstvo [gəmiçilik] idarəsi, telefon nömrəsi 46-40.

Paraxodstvo müdiri F. F. Kulikov.

b - 31

Diş həkimi İsay Samuiloviç Karşteynbaum

Naxoşlar[ı] əvvəlki kimi qəbul edir. Dişləri ağrısız çıxarır və qızıl üzərində süni dişlər qayırır.

Ünvan: Tsitsyanovski və Çadrovı küçələrin küncündə İsrafilovun 41 nömrəli evində.

Qəbul edir hər gün saat 12-dən 3-ə kimi. Axşam 5-dən 8-ə kimi.

2610

Arvad diş həkimləri
Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

215

Qoldqor-Fradkinin
Diş müalicəxanası

Dərya kənarında Başenni küçədə Ramazanovun 10 nömrəli evində qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi və 4-dən 7-yə kimi.

2607 12 – 1

Doktor
Doktor Samuil İzrailoviç Kopelioviç

Daxili və əsəbi mərəzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. "914" dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

282

Diş həkimi R. S. Fuks

Mariinski küçədə Ferdinandın apteki yanına köçübdür. Son üsul ilə diş qayırır və diş köklərinə müalicə edir. Hər gün səhər saat 9 - 2-yə kimi; axşam saat 5 - 7-yə kimi.

2611

Həkimlərin xüsusi gecə və gündüz növbələri

Ünvan: Bolşoy Moskva mehmanxanası, Qoqolevski və Torqovı küçələrin küncündə. Telefon nömrələri 7-96 və 49-81. Naxoşların evinə gedirlər.

Müdir və baş mühərrir:
Ceyhun bəy Hacıbəyli

TRANSLİTERASİYA İLƏ BAĞLI QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

"İnna lillahi və inna ileyhi raciun": "Həqiqətən biz Allaha məxsusuq və həqiqətən Ona qayıdacağıq." Bu ifadə, "Quran"ın Bəqərə surəsinin 156-cı ayəsinin bir hissəsidir. Ayə belədir: "O kəslər ki, başlarına bir müsibət gəldikdə, həqiqətən biz Allaha məxsusuq və həqiqətən Ona qayıdacağıq, deyərlər."

Bakı neft ticarəti və onun müxtəsər tarixi

"Sajın" yaxud "sajen": metrik sistemdən əvvəl işlədilən, təxminən 2,13 metrə bərabər uzunluq ölçüsü.

Cümə günkü mühüm xəbərlər

"…kronprinsin təslimini tələb etsinlər.": Almaniya imperatoru II Vilhelmin oğlu Fridrix Vilhelm nəzərdə tutulur.

"…Badendəki Tərəqqipərvər firqəsi...": Almaniyada mövcud olmuş Mütərəqqi Xalq Partiyası (Xalq Tərəqqipərvəran Firqəsi) nəzərdə tutulur.

"…ingilis karolu Corc…": Böyük Britaniya kralı V Corc nəzərdə tutulur.

"Merit" nişanı: Böyük Britaniyanın "Xidmət" ordeni nəzərdə tutulur.

Gürcüstan

"Kartsivadze": "Azərbaycan" qəzetnin bu nömrəsində hər yerdə "Karçivadze" kimi getmişdir.

Gürcüstan: Gürcüstan siyasi nümayəndəsilə müsahibə

""Erməni millətinin idraklı sinfi, öz müharibələrini…": Qəzetdə "müharibələrini" yerinə səhvən "müharibələrini" getmişdir.

Müraciətnamə

"Məhəmməd Əmin Əfəndizadə": Cümhuriyyət dövründə eyni adsoyadını daşıyan bir neçə şəxs mövcuddur; burada söhbət Əfəndizadə Məhəmməd Əmin Ağa Əli oğlundan gedir.